

Ο ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΖΩΗ

HENRY GIROUX

Αμερικανός ριζοσπάστης κοινωνικός αναλυτής, Χένρι Ζιρού, γεννημένος στις 18 Σεπτεμβρίου 1943 καθηγητής στην έδρα Πολιτιστικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο McMaster του Καναδά και διευθυντής του Κέντρου για τη Δημόσια Έρευνα στο εν λόγω πανεπιστήμιο, **ένας από τους πατέρες της κριτικής παιδαγωγικής**. Πριν από τον Καναδά, δίδαξε για πολλά χρόνια ως καθηγητής έδρας στα πανεπιστήμια της Πενσυλβανίας και της Βοστώνης. Διαθέτει τεράστιο συγγραφικό έργο που πλησιάζει τα 60 βιβλία και ξεπερνά τα 200 επιστημονικά κείμενα. Είναι επίσης αρθρογράφος στο «Truthout» **(το δημοφιλέστερο πλέον και πιο προοδευτικό / ριζοσπαστικό ηλεκτρονικό έντυπο στις ΗΠΑ)** και ιδρυτής του προγράμματος «Δημόσιοι Διανοούμενοι».

« Στο Truthout, το δημοφιλέστερο πλέον και πιο προοδευτικό / ριζοσπαστικό ηλεκτρονικό έντυπο στις ΗΠΑ, έχεις δημιουργήσει το πρότζεκτ των Δημόσιων Διανοομένων. Ποιες είναι οι ελπίδες και οι προσδοκίες σου σχετικά με αυτό το εγχείρημα όσον αφορά την υπεράσπιση του ρόλου του δημόσιου πανεπιστημίου»; (ερώτηση για την εφημερίδα Αυγή του *Χ.Ι. Πολυχρονίου ο οποίος είναι ερευνητής στο Levy Economics Institute και μέλος του πρότζεκτ Δημόσιοι Διανοούμενοι στο Truthout, που ίδρυσε και κατευθύνει ο Χένρι Ζιρού*) Ακολουθεί η απάντηση του Ζιρού «Το πρότζεκτ Δημόσιοι Διανοούμενοι αποτελεί μια προσπάθεια να έρθουν κοντά, από όλο τον κόσμο, ακαδημαϊκοί, καλλιτέχνες, διανοούμενοι, δημοσιογράφοι και άλλοι πνευματικοί εργάτες που θα αναλύουν σημαντικά ζητήματα των καιρών μας με τρόπο που είναι ταυτόχρονα αυστηρός και προσβάσιμος. Ο στόχος είναι να προωθηθεί η δημόσια έρευνα, να υπάρχει ένας χώρος όπου μπορεί αυτό να γίνει, και να προσφερθεί στους διανοούμενους η ευκαιρία να απευθυνθούν σε ένα διευρυμένο, παγκόσμιο ακαδημαϊκό και λαϊκό κοινό.

Αυτό στο οποίο μπορεί τουλάχιστον να συνεισφέρει το συγκεκριμένο εγχείρημα είναι η δυνατότητα της διαμόρφωσης ενός εναλλακτικού λόγου για τους διανοούμενους με σκοπό να επανακαθοριστεί το πανεπιστήμιο ως μια δημοκρατική σφαίρα, να συνδεθεί η μάθηση με την κοινωνική

αλλαγή και να προσφερθεί χώρος στους διανοούμενους να χτίσουν διεθνείς συμμαχίες και

οργανώσεις μέσα από τις οποίες θα μπορούν να κινητοποιηθούν εκπαιδευτικοί, πολιτιστικοί εργάτες και νέοι άνθρωποι για να συνδεθεί η μάχη για το πανεπιστήμιο ως κεντρικό σημείο του αγώνα για την ίδια τη δημοκρατία.» *Είναι φανερές οι ομοιότητες με την δημόσια σφαίρα του*

*Χάμπερμας.Επηρεασμένος πολύ από τον Αλτουσέρ αλλά και τον Μπουρντιέ (πολιτισμικό κεφάλαιο) καθώς και από τους Μπούλς και Γκίντις διατυπώνει τις θεωρίες αντίστασης όπου αντιλαμβάνεται το σχολείο σαν κοινωνικό χώρο που δομούν τις εμπειρίες τους οι υποτελείς ομάδες καθώς επίσης δίνει έμφαση στην αλληλόδραση σχολείου κοινωνίας και στις εντασιακές /συγκρουσιακές σχέσεις που διαμορφώνονται .Προσπαθεί να αναλύσει τις «αντίπαλες συμπεριφορές» μέσα στην εκπαίδευση όχι σαν παθογενούς προέλευσης από την πλευρά του υποκειμένου. Στο δοκίμιο του: *Αναπαραγωγή και αντίσταση στη νέα κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*¹ αναφέρει :*Η φύση και σημασία μιας δραστηριότητας αντίστασης πρέπει να ορίζεται από τον βαθμό στον οποίο περιέχει δυνατότητες ανάπτυξης εκείνου που ο Herbert Marcuse, αποκάλεσε «δέσμευση για μια χειραφέτηση της ευαισθησίας ,της φαντασίας και της λογικής σε όλες τις σφαίρες της υποκειμενικότητας και της αντικειμενικότητας («Αισθητική Διάσταση» Marcuse, 1978).*Πρόκειται για μια διαλεκτική αντίληψη της αντίστασης που οδηγεί σε μια κριτική θεωρία της σχολικής εκπαίδευσης .Εισάγει έτσι μια νέα ριζοσπαστική παιδαγωγική παρατηρώντας ότι τα σχολεία δεν θ αλλάζουν την κοινωνία αλλά θα γίνουν θύλακες αντίστασης παράγοντας παιδαγωγικά πρότυπα για νέες μορφές μάθησης και κοινωνικών σχέσεων.Στο δοκίμιο :*συνοριακή παιδαγωγική* στην εποχή του μεταμοντερνισμού ,παρατηρεί μια προνομιακή αντιμετώπιση της δυτικής πατριαρχικής κουλτούρας έτσι που αμελούνται οι ασυνέχειες ,ρήξεις ,διαφορές των μαθητών οι οποίοι εμπλέκονται διαφορετικούς πολιτισμικούς κώδικες ,εμπειρίες και γλώσσες .Ο μαθητής πρέπει να ασχοληθεί με την γνώση ως κάποιος που διασχίζει τα σύνορα (όχι μόνο φυσικά αλλά και πολιτισμικά),ως πρόσωπο το οποίο κινείται μέσα και έξω από σύνορα που κατασκευάζονται γύρω από συντεταγμένες διαφοράς και εξουσίας. Χρησιμοποιεί αναλυτικά τη σκέψη του Φουκώ για τη σχέση γνώσης /εξουσίας αλλά και για την «αντι-μνήμη» αφού πρέπει ν αλλάξουμε το παρόν τοποθετώντας το σε μια νέα σχέση με το παρελθόν. Σχολιάζει ότι το εν λόγω παιδαγωγικό εγχείρημα μοιάζει ενδεχομένως ουτοπικό...**όπως ο άγγελος του Κλέε στον πίνακα angelus novus** ,η νεωτερικότητα παρέχει πίστη στην υποκειμενική παρέμβαση ενώ συγχρόνως αναγνωρίζει ότι το παρελθόν έχει χτιστεί πάνω στα δεινά των άλλων. Στην καλύτερη περίπτωση επισημαίνει πόσο σημαντικό είναι να ξαναγραφτεί η σχέση ανάμεσα στην γνώση, την εξουσία και την επιθυμία ,πόσο απαραίτητο είναι να επαναπροσδιοριστεί η σημασία της διαφοράς (εθνικιστική, σεξιστική, ρατσιστική ,ταξική) και να αναζητηθούν σημεία συνάρθρωσης ανάμεσα σε υποτελείς και προνομιούχες ομάδες.Στο δοκίμιο του : «κάτι λείπει»(ευθεία αναφορά σε Ζαπατίστικα κείμενα) πολιτισμικές σπουδές ,νεοφιλελευθερισμός και η*

---

¹ (μετάφραση Κ. Θεριανός)

πολιτική της ελπίδας που θεμελιώνεται στην εκπαίδευση χρησιμοποιεί τις αναλύσεις του Bloch και του Marcuse αναγνωρίζοντας ξανά έναν ουτοπισμό που όμως διορθώνεται από ένα «όχι ακόμη». Αργότερα στο κείμενο παραθέτει την σκέψη του Καστοριάδη για το σύγχρονο φαντασιακό καθώς και για τον ρόλο της εκπαίδευσης ως χώρου δημοκρατικού αγώνα και ελπίδας και τελειώνει με την φράση του Ernst Bloch **το να είσαι άνθρωπος στην πραγματικότητα σημαίνει να έχεις ουτοπίες**. Τέλος στο δοκίμιο του : ενάντια στην νεοφιλελεύθερη κοινή λογική , επανεξετάζοντας την πολιτισμική πολιτική και τη δημόσια παιδαγωγική σε σκοτεινούς καιρούς αναφέρει :όπως έχουν επανειλημμένα επισημάνει οι Aronowitz, Zinn, και άλλοι **οι ακαδημαϊκοί έχουν την ευθύνη να αντιμετωπίσουν το πανεπιστήμιο ως χώρο υπό αμφισβήτηση ,έναν χώρο όπου η εξάπλωση των νεοφιλελεύθερων ιδεών πρέπει να αμφισβητηθεί κριτικά** κι αλλού :είναι απαραίτητο να διεκδικήσουμε εκ νέου παιδαγωγικές συνθήκες και οράματα που κάνουν την υπόσχεση μιας δημοκρατίας κι ενός διαφορετικού μέλλοντος στόχο για τον οποίο αξίζει κάποιος να αγωνιστεί.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ-ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Το αντικειμενικό συναντιέται με το υποκειμενικό σ ένα προνομιακό πεδίο, εκείνο της παιδαγωγικής. Τα δάνεια της κριτικής παιδαγωγικής μοιάζουν ετερόκλητα αλλά αυτό μόνο σαν πλούτος της καταγράφεται. Από τις φιλελεύθερες ιδεολογίες και παιδαγωγικές προτάσεις των Dewey ,Freire στις μαρξιστικές και μετα-μαρξιστικές αναλύσεις των Gramsci, Althusser (περί ηγεμονίας) κι από κει στον Κ. Καστοριάδη και στους μεταμοντέρνους, κι ενδεχομένως στον ζαπατίστικο λόγο και στον Ζαπατισμό , το ταξίδι μοιάζει μεγάλο. Η προσφορά του Giroux (κεντρική φυσιογνωμία στην κριτική παιδαγωγική) είναι μεγάλη αφού μιλά για την **μεταμοντέρνα αντίσταση** κι όχι απάθεια και για μια κουλτούρα της **διαφοράς** εμπλουτισμένη με την Φουκωική ανάλυση περί σχέσης γνώσης –εξουσίας κι αξιοποιώντας το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό πεδίο με συνυπολογισμό όλων των αποκλεισμών δηλαδή όχι μόνο των ταξικών αλλά και εκείνων των έμφυλων και φυλετικών (ισότιμα). Πληθώρα νέων όρων και εννοιών όπως εκείνη της **δημοφιλούς κουλτούρας** ή της **συνοριακής παιδαγωγικής** ή και **γλώσσες της δυνατότητας και κριτικής**(και των χρήσεων τους παιδαγωγικά) δημιουργεί ένα πλαίσιο δημιουργικότητας που μόνο να αισιοδοξεί μπορεί ότι αυτό που άλλαξε κοινωνικά (εργαλειοτεχνική μάθηση- ωφελιμισμός- απόδοση «λογαριασμού» κι όχι κριτική-αναστοχαστική μάθηση με στόχο την χειραφέτηση και την αυτοπραγμάτωση) κοινωνικά μπορεί να ξαναλλάξει. **Για παράδειγμα,** το μάθημα της **ιστορίας** θα μπορούσε να μην αποτελεί μια συνολική αφήγηση (μεταμοντέρνα προσέγγιση) αλλά να στηρίζεται στις επιμέρους αφηγήσεις των μαθητών (ενδεχομένως εκφρασμένες σε ντοπιολαλιές –γλωσσική παρέμβαση), προερχόμενες από μέλη

ομάδων υποτέλειας ή κυριαρχίας και συνδεδεμένες με την οικογενειακή ιστορία κι άρα την τοπική ιστορία της κοινότητας. Χωρίς λοιπόν σφιχτό αναλυτικό πρόγραμμα που να επιτρέπει στον διδάσκοντα να επιλέγει την κατάλληλη θεματική (για παράδειγμα στο Λαύριο τα «Λαυρεωτικά»², στην Πάτρα η σταφιδική κρίση κ.λπ.) κι έτσι (επιπλέον) να μην αισθάνεται αλλοτριωμένος (ο εκπαιδευτικός), απλός μίαντας μεταβίβασης σχεδίων κι εντολών άνωθεν, αλλά δημιουργικός -παρεμβατικός. Η δε εξιστόρηση να μην ακούγεται παθητικά (από τους συμμαθητές και τον εκπαιδευτικό) αλλά να αναλύεται στις μορφές κυριαρχίας που υποκρύπτει κι έτσι το υποκείμενο (ο εκπαιδευόμενος) να συνειδητοποιεί τις κρυφές σχέσεις εξουσίας κι εκμετάλλευσης (συγκαλυμμένες από ιδεολογίες που φυσικοποιούν την τωρινή κατάσταση κοινωνικής αδικίας κι εκμετάλλευσης σε ταξικό , έμφυλο, φυλετικό επίπεδο) και εντέλει να χειραφετείται. Πρόκειται ουσιαστικά για μια ιστορία από τα κάτω , κινηματική (Χάουαρντ Ζινν) και εντέλει για «ιστορίες» όπως λένε και οι Ζαπατίστας το αντίστοιχο μάθημα στα σχολεία τους, μια ιστορία ατομική, οικογενειακή, κοινοτική, ένα πολύχρωμο μωσαϊκό που αποδομεί τις μεγάλες αφηγήσεις και ίσως συνθέτει εκ νέου, ξαναγράφει τον σύγχρονο μύθο μας.

Θεωρώ ότι αναδεικνύεται από τις παραπάνω παρατηρήσεις-σκέψεις-προτάσεις η ανάγκη συνειδητοποίησης του σύνθετου χαρακτήρα ενός εγχειρήματος συγκρότησης μιας παιδαγωγικής η οποία αμφισβητεί την υπάρχουσα κοινωνική τάξη πραγμάτων και θέτει ως κεντρικό σκοπό της να συμβάλλει στο ριζικό ,κοινωνικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό μετασχηματισμό. Κι όπως μεταφέρουν τον Giroux οι Γούναρντ & Γρόλλιος ,2010 : ...πόσο σημαντικό είναι να ξαναγραφτεί η σχέση ανάμεσα στη γνώση, την εξουσία και την επιθυμία, πόσο απαραίτητο είναι να επαναπροσδιοριστεί η σημασία της διαφοράς και συγχρόνως να αναζητηθούν στοιχεία συνάρθρωσης ανάμεσα σε υποτελείς και σε ιστορικά προνομιούχες ομάδες, να εμβαθυνθεί η δυνατότητα για ριζοσπαστική δημοκρατία και ανθρώπινη επιβίωση. «... ο άνθρωπος ξέρει πως είναι κύριος της ζωής του ,τότε ξαναγυρίζει στην ζωή του, ο Σίσυφος –πηγαίνοντας πάλι προς τον βράχο του –μελετάει αυτή την σειρά των πράξεων του που γίνεται πεπρωμένο του ,φτιαγμένο από τον ίδιο, απλό κάτω από το βλέμμα της μνήμης και σφραγισμένο σε λίγο με το θάνατο του. Έτσι πεισμένος για την εντελώς ανθρώπινη προέλευση όλων των ανθρώπινων ,τυφλός ποθεί να δει και ξέρει πως η νύχτα είναι ατελείωτη ,βρίσκεται πάντα σε πορεία .Ο βράχος γυρίζει ακόμα...»

---

² Σε επίρρωση των παραπάνω ,ενδιαφέρον παράδειγμα αποτελεί το σήριαλ : η μεγάλη απεργία –τα Λαυρεωτικά (EPT 1982) του Γιώργου Μιχαηλίδη που «δίδαξε» τους ντόπιους την αληθινή ιστορία τους ειπωμένη από τα «κάτω» με εντονότερες κοινωνικές αντιδράσεις στο χώρο του Λαυρίου έναν αιώνα μετά τα Λαυρεωτικά.

Ο μύθος του Σίσυφου, δοκίμιο για το παράλογο (Καμύ , 1942)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ -ΠΗΓΕΣ

Aronowitz, S.& Giroux, H. (1986).*Education Under Siege. The Conservative, Liberal and Radical Debate over Schooling*. London:RoutledgeandKegan Paul.

Aronowitz, S. & Giroux, H. (2010α).Η Διδασκαλία και ο ρόλος του Αναμορφωτή Διανοούμενου (μτφρ. Κ. Θεριανός). Στο Π. Γούναρη & Γ. Γρόλλιος (Επιμ.),*Κριτική Παιδαγωγική: Μια Συλλογή Κειμένων* (σελ. 160-188).Αθήνα:gutenberg.

Aronowitz,S. &Giroux,H. (2010β). *Θεωρία του Αναλυτικού Προγράμματος, Εξουσία και Πολιτισμική Πρακτική* (μτφρ. Κ. Θεριανός). Στο Π. Γούναρη & Γ. Γρόλλιος (Επιμ.),*Κριτική Παιδαγωγική: Μια Συλλογή Κειμένων*(σσ.189-220).Αθήνα:Gutenberg.

Γούναρη, Π. & Γρόλλιος, Γ. (Επιμ.)(2010).*Κριτική Παιδαγωγική; Μια Συλλογή Κειμένων*.Αθήνα:Gutenberg.

Giroux,H. (2010α).Θεωρίες της Αναπαραγωγή και της Αντίστασης στη Νέα Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Προς μια Κριτική Θεωρία του Σχολείου και μια Αντίπαλη Παιδαγωγική (μτφρ. Κ. Θεριανός). Στο Π. Γούναρη & Γ. Γρόλλιος (Επιμ.),*Κριτική Παιδαγωγική: Μια Συλλογή Κειμένων*(σσ.63-120).Αθήνα:Guttenberg.

Giroux, H. (2010β). Κάνοντας Πολιτισμικές Σπουδές: Η Νεολαία και η Πρόκληση της Παιδαγωγικής (μτφρ. Β. Παππή). Στο Π.Γούναρη & Γ. Γρόλλιος (Επιμ.), Κριτική Παιδαγωγική: Μια Συλλογή Κειμένων(σσ.63-120).Αθήνα: Guttenberg.